

การสังเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัย เป็นฐานเพื่อการขับเคลื่อนนโยบายการศึกษาจากล่างสู่บน

A Synthesis of Learning Model through Community-based Research for Driving Bottom-Up Educational Policy*

กীরติ คุวานนท์**
สมพงษ์ จิตระดับ***

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยการสังเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานเพื่อการขับเคลื่อนนโยบายการศึกษาจากล่างสู่บน ศึกษาและสังเคราะห์หลักการแนวคิด และทฤษฎี จากชุมชนตัวอย่าง เพื่อนำไปประยุกต์ใช้พัฒนาการศึกษาในชุมชนแห่งอื่น และนำไปสู่การกำหนดหลักการ แนวทางนโยบาย และทิศทางการปฏิรูป

-
- * งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ระหว่างปี 2559 ถึง 2561

This research was supported by The Thailand Research Fund (TRF) between 2016 – 2018.

- ** อาจารย์ประจำสาขาประถมศึกษา ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Lecturer, Division of Elementary of Education, Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Chulalongkorn University. e-mail: kiratikhu@gmail.com
- *** ศาสตราจารย์ประจำสาขาประถมศึกษา ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Professor, Division of Elementary of Education, Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Chulalongkorn University.

การศึกษา เพื่อบูรณาการเชื่อมโยงกับนโยบายการปฏิรูปการศึกษาจากบนสู่ล่างได้อย่างเหมาะสม โดยการสังเคราะห์เอกสารงานวิจัยจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในประเด็นด้านการศึกษาทั้งสิ้น 41 โครงการจาก 16 จังหวัดใน 4 ภูมิภาค พบว่า งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้มีการนำไปประยุกต์ใช้ทั้งในและนอกระบบการศึกษา

ผลการสังเคราะห์ข้อมูลพบว่า ความยืดหยุ่นของกระบวนการวิจัยในการปรับเปลี่ยนไปตามปัญหาความสนใจและจังหวะของชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นถูกประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในแต่ละพื้นที่จากการประมวลข้อมูลที่เป็นบทเรียนจากการดำเนินการวิจัยเพื่อท้องถิ่นของพื้นที่ต่างๆ ทำให้เห็นภาพการทำงานเพื่อพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นโดยไม่จำเป็นต้องรอนโยบายจากส่วนกลาง บุคลากรในพื้นที่สามารถนำเสนอนโยบายพัฒนาการศึกษาที่เหมาะสมกับชุมชน มีการพัฒนาต่อยอดเพื่อขยายชุดความรู้ที่เกี่ยวข้องกับความรู้และลักษณะเฉพาะของพื้นที่ การสร้างและส่งเสริมให้เกิดนักวิชาการและนักวิจัยรุ่นใหม่ในพื้นที่ การเชื่อมโยงเครือข่ายคนทำงานระหว่างหน่วยงานสหวิทยาการ รวมไปถึงการส่งต่อชุดความรู้เป็นข้อเสนอแนะเข้าสู่ผู้กำหนดนโยบายระดับพื้นที่ จากข้อดีเหล่านี้ ผู้วิจัยเสนอว่าผู้ร่างนโยบายพัฒนาการศึกษาส่วนกลางควรเปิดกว้างที่จะให้ทุกพื้นที่มีอิสระในการคิดค้นนวัตกรรมและหาแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมกับพื้นที่ โดยใช้การบูรณาการระหว่างการใช้นโยบายจากบนลงล่างและล่างสู่บนด้วยสัดส่วน 20:80

คำสำคัญ : นโยบายล่างสู่บน, งานวิจัยท้องถิ่น, ภูมิปัญญา

Abstract

This project studied 41 selected villages from 16 provinces in Thailand to derive a theory and policy for improving villagers' education quality. Our goal is to use the acquired knowledge to help improve the existing top-down education reform policy, where the central government forms a policy with few inputs from localities. With their idiosyncrasies,

especially in the localities' distinct cultural backgrounds and comparative advantages, our synthesis identified the flexibility in the design of a local-specific education policy as the key to the education-reform success. In addition, the study found that these villages could develop a bottom-up policy -- suitable to their localities while still met central policy's criteria -- without relying much on the central government. Thus, we suggest a mix of 20:80 where the central government allows for 80% of the policy to be shaped by the localities as a way to develop a more effective national education-reform policy.

Keywords : Bottom-up policy, Community based research, Indigenous knowledge

บทนำ

นโยบายและทิศทางการปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทย มุ่งเน้นให้เกิดการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น การปรับปรุงหลักสูตรการศึกษา การเรียนรู้ ปฏิรูประบบบริหาร ปรับโรงเรียนเป็นนิติบุคคล และเน้นพื้นที่การจัดการตนเอง อย่างไรก็ตามการปฏิรูปการศึกษาที่ผ่านมา มักขาดความต่อเนื่องจากการเปลี่ยนรัฐบาลและรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ ด้วยเหตุที่นโยบายต่างๆ เป็นการสั่งการจากบนลงล่าง ขาดการมีส่วนร่วมจากผู้ที่เกี่ยวข้องระดับล่างอันได้แก่ ผู้นำชุมชน แกนนำประชาชน ภาคเอกชน ท้องถิ่น ผู้บริหารการศึกษา ครู อาจารย์ นักเรียน ผู้ปกครอง และอื่นๆ การเปลี่ยนแปลงปฏิรูปการศึกษาที่แล้วมาจึงมักจะไม่ประสบความสำเร็จตามการคาดการณ์ และยังก่อให้เกิดการรวมศูนย์อำนาจและระบบงบประมาณไว้ที่ส่วนกลาง ขาดการเชื่อมโยงความรู้ในห้องเรียนสู่สถานการณ์จริง และสร้างค่านิยมการสอบเพื่อการแข่งขันและการศึกษาต่อ ทำให้นักเรียนเครียด ต้องกวัดวิดว่าไม่มีความสุขในการเรียนรู้ และมีเวลาทำกิจกรรมกับครอบครัวน้อยกว่าที่ควร

จากรายงานของสำนักงานสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (2558) การปฏิรูปการศึกษาในระดับรัฐที่ผ่านมามีข้อดีหลายด้าน คุณภาพผู้เรียนต่ำกว่าเกณฑ์มาก (ผลการสอบ PISA ของประเทศไทยอยู่ในระดับ 1 จาก 6 ระดับต่ำที่สุดในวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ คะแนน O-net ใน 8 กลุ่มสาระวิชาอยู่ในช่วง 30-50%) เด็กและเยาวชนมีคุณลักษณะไม่พึงประสงค์ปรากฏชัดเจน (โดยเฉลี่ยมีระดับ IQ 93 จากระดับมาตรฐานสากล 100 คุณธรรมลดลง เห็นแก่ตัว ละทิ้งท้องถิ่นตนเอง ไม่ชอบเรียนหนังสือ ขาดทักษะการคิด ทักษะชีวิตต่ำ) การรวมศูนย์อำนาจ การตัดสินใจ การผูกขาดนโยบายจากส่วนกลางควบคุมดูแลงบประมาณเป็นส่วนใหญ่ ส่วนกลางเป็นผู้บริหารดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายบนลงล่างตลอดเวลา ในขณะที่ท้องถิ่นขาดการมีส่วนร่วม ซึ่งนำไปสู่การสูญเสียอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชน วิถีเมืองขยายเข้าสู่ชนบท เด็กและเยาวชนยังได้รับการศึกษาสูงขึ้น เริ่มดูแคลนวิถีชีวิตดั้งเดิม คนหนุ่มสาวทิ้งถิ่นฐานอพยพเข้าเมืองเพื่อหางานทำ การสืบต่อรับช่วงวัฒนธรรม สัมมาชีพ ชีวิตความเป็นอยู่เฉื่อยชาลง เมืองใหญ่ขยายความเจริญมากขึ้นในขณะที่ชนบทอ่อนแอ ยากจน และจำต้องพึ่งพาส่วนกลางแทบทุกด้าน ทรัพยากรท้องถิ่นถูกบ่อนเข้าสู่ส่วนกลางเพื่อความเติบโตของเมืองใหญ่เป็นสำคัญ ชุมชนท้องถิ่นมีแนวโน้มปฏิเสธนโยบายจากบนสู่ล่างมากขึ้น

หลายชุมชนเริ่มตระหนักถึงความแตกต่างและความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาค้นพบปัญหาข้อจำกัดที่มีอยู่ และเริ่มคิดหาทางออกและทางแก้ไขในชุมชนของตนเอง บางชุมชนสร้างนวัตกรรม คิดสร้างหลักสูตรท้องถิ่นโดยใช้การวิจัยเป็นฐานในการเรียนรู้ต่อยอด ครูพาผู้เรียนลงสัมผัส พุดคุยกับภูมิปัญญาชาวบ้าน เสาะแสวงหาประวัติศาสตร์ชุมชน จนเกิดองค์ความรู้และศาสตร์ของตนเอง หนังสือที่สะท้อนทุนทางสังคม วัฒนธรรม คตินิยมที่ลึกซึ้ง ชวนอ่าน เรียนรู้ได้อย่างง่ายดาย เกิดขึ้นหลายจุด หลายแห่ง กระจายอยู่ตามท้องถิ่น แม้จะมีจำนวนไม่มาก แต่ก็สะท้อนความอิสระ ทางเลือก และทางรอดของสังคมไทยได้เป็นอย่างดี ซึ่งนับได้ว่าเป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่ดีกว่าเพราะสามารถทำให้ชุมชนกลับมาเข้มแข็งและอยู่ด้วยตนเองได้ อย่างไรก็ตาม ปรัชญาท้องถิ่น กระบวนการเรียนรู้ การลงมือปฏิบัติ

การเล่าสืบต่อกันมา ล้วนเป็นการศึกษาแบบธรรมชาติวิสัย เรียนรู้แบบธรรมชาติ การศึกษานอกระบบ นักศึกษา ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน ที่เชื่อมโยงพึ่งพากัน เป็นลักษณะลองคิดลองทำ ลองศึกษา ขับเคลื่อนไปตามสังคมบริบทที่แตกต่างกัน แต่สร้างผลงานได้เหมาะสมลงตัวกับทุนทางสังคมที่ริเริ่มกันเอง สร้างองค์ความรู้ ศาสตร์ที่เกิดขึ้นจากฐานประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ยังขาด การรวบรวมอย่างเป็นระบบ ขาดการเรียบเรียงสอดประสาน สร้างสรรค์ความรู้ เชิงชาวบ้าน (Indigenous Knowledge) ให้เป็นหลักสูตรท้องถิ่น ขาดการจัดการ ความรู้ และการเชื่อมโยงบูรณาการอย่างเป็นระบบที่เรียบง่าย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สนับสนุนการวิจัยที่จะนำไปสู่ การพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การปกครอง เทคโนโลยี และวิชาการของประเทศ สกว. มีเป้าหมายที่ ผลการวิจัยต้องสามารถนำไปใช้แก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่างแท้จริง จนเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นรูปธรรม และคนที่เข้าร่วมโครงการได้เรียนรู้และ พัฒนาขึ้น และยกระดับการแก้ไขปัญหา ได้ประสพการณ์เพิ่มขึ้นเพื่อทำงานต่อไป โดยมีมุ่งหวังจะ “เสริมพลัง” ชุมชน ให้คนในชุมชนได้เข้าร่วมเพื่อเรียนรู้ เพื่อสร้าง องค์ความรู้ที่จะอยู่กับชุมชน ที่ชุมชนใช้ได้ในชีวิตประจำวัน ผลงานสำคัญของ งานวิจัยแบบนี้ คือ คน และกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน วิธีการสำคัญก็คือ สร้างโอกาสให้ชุมชนได้มาร่วมคิด วิเคราะห์สภาพที่เป็นอยู่ ทดลองจัดการกับปัญหา ปัจจุบัน และวางแผนอนาคตโดยใช้กระบวนการที่เป็นเหตุเป็นผล เป็นระบบ บนฐาน ของความรู้และข้อมูล รวมทั้งแยกแยะรวบรวมความรู้ที่ได้อย่างเป็นระเบียบ และ สรุปบทเรียนเพื่อทำงานต่อไป ตลอดระยะเวลา 15 ปีที่ผ่านมา ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สกว. ได้เข้าสนับสนุนให้เกิดชุดโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยสนับสนุนทั้งบุคลากร เงินทุน พี่เลี้ยงนักวิจัย จนได้ข้อค้นพบสำคัญต่างๆ ในหลายพื้นที่ในทุกระดับการศึกษา ตั้งแต่ปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา การศึกษานอกระบบ และอื่น ๆ กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นนี้ เน้นความสอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ทุนทาง สังคมที่มีอยู่ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการสร้างพัฒนาการของเด็ก การปรับรูปแบบ การสอนของครู หลักสูตรการเรียนการสอน ทักษะการคิดวิเคราะห์ การเรียนรู้จาก

การลงมือปฏิบัติจริง เป็นประโยชน์กับครูผู้สอน เด็กนักเรียน ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และอื่นๆ ชุมชน โรงเรียน สถาบันต่างๆ กลับมาบูรณาการกัน สร้างเครือข่าย เข้มแข็งขึ้น รู้จักวิจัยเพื่อค้นหาแนวทางแก้ปัญหาตนเอง ค้นพบกระบวนการทำงาน ที่เข้มข้นเป็นขั้นตอน นำความรู้เดิมของชุมชน มาผสมผสานกับองค์ความรู้สมัยใหม่ จากภายนอก เกิดเป็นการจัดการความรู้ใหม่ เพื่อนำกลับมาปรับใช้ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

อีกนัยหนึ่งคือมองว่างานวิจัยเป็นเส้นทางหนึ่งที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน เริ่มจัดการเรื่องใกล้ตัวก่อน เมื่อชุมชนมีประสบการณ์มากยิ่งขึ้นจึงค่อยทำเรื่องที่ซับซ้อนมากขึ้น ใช้ความรู้ภายนอกมากขึ้น องค์ประกอบที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ การสร้างเสริมพันธมิตรหรือเครือข่ายกับกลุ่มอื่นๆ ที่อยู่ภายนอกชุมชน ตลอดจนร่วมกันผลักดันเรื่องบางเรื่องที่อาจเกินความสามารถของชุมชนเดียว สกว. เรียกรานนี้ว่า “งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community-based Research)” โดยมีลักษณะสำคัญคือ 1) เป็นข้อสงสัย เป็นคำถาม หรือเป็นประเด็นที่คนในชุมชนท้องถิ่นเห็นว่ามีค่าสำคัญ และต้องการจะค้นหาคำตอบร่วมกัน 2) มีคนในชุมชนท้องถิ่นร่วมเป็นนักวิจัยและร่วมในกระบวนการวิจัยเพื่อค้นหาคำตอบ และ 3) มีการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อแก้ไขปัญหา

Community-based Research มีชื่อเรียกที่แตกต่างกันคือ action research, participatory research, popular education, participatory action research ซึ่งมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับการเข้าร่วมของชุมชนมากน้อยเพียงใด (Sclove, Scammell, and Holland, 1998; Stoecker, 1999 a) จุดเริ่มต้นของการวิจัยเชิงปฏิบัติการมาจากแนวคิดของ Kurt Lewin (อ้างถึงใน Nina Wallerstein and Bonnie Duran, 2008) ซึ่งได้เสนอช่องว่างของทฤษฎีและการปฏิบัติและการค้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหาผ่านกระบวนการวิจัยตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติการและการสำรวจผลของการปฏิบัติการ เขาปฏิเสธความเชื่อแบบปฏิฐานนิยมที่นักวิจัยแยกกลุ่มผู้ถูกวิจัยออกจากความหมายและการรับรู้ในโลกของความจริง โดย Francis Bacon (2003) ได้เสนอหลักการของการวิจัยที่ใช้ชุมชนเป็นฐานไว้ 3 ประการ ได้แก่

1) เป็นการร่วมมือของภาคส่วนต่างๆ ระหว่างนักวิชาการและสมาชิกของชุมชน
 2) เป็นการค้นหาข้อมูลความรู้จากแหล่งข้อมูลและวิธีการที่มีความหลากหลายและ
 มีการขยายผลความรู้ 3) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดกิจกรรมและการเปลี่ยนแปลง
 ทางสังคม ให้โอกาสชุมชนในการได้ข้อมูล วางแผนการแก้ไขปัญหาและพัฒนา
 คุณภาพชีวิต ในขณะที่ กาญจนา แก้วเทพ (2553) ได้กล่าวถึงพัฒนาการของการวิจัย
 เพื่อท้องถิ่น (CBR) ว่าเป็นการผสมผสานงานจาก 3 แหล่ง ซึ่งได้แก่ **งานวิจัยเชิง
 วิชาการ** ที่ยังคงมีแก่นของขั้นตอนต่างๆ ที่จำเป็นของวิธีการทางวิทยาศาสตร์เอาไว้
 โดยอาจจะมีการ ตัด ลดทอน หรือเปลี่ยนแปลงบางอย่าง **งานพัฒนา** ซึ่งเป็นการนำ
 ความรู้ไปคิดค้นเป็นกิจกรรมเพื่อการปรับปรุง/แก้ไขสภาพแวดล้อมให้เปลี่ยนแปลง
 ไปในทางที่ดีและมีแผน/มีข้อมูล-ข้อเท็จจริงรองรับ” (planned change) และ **วิถี
 แบบชาวบ้าน** เนื่องจากชาวบ้านจะทำหน้าที่เป็น “นักวิจัย” มีวิธีการดำเนินชีวิตและ
 วิถีคิดที่แตกต่างจากนักวิชาการ/นักพัฒนา ดังนั้น ในขั้นตอนของวิธีวิทยาจึงต้อง
 ถูกกำกับด้วยวิถีแบบชาวบ้าน ทั้งนี้ เพื่อให้ “ความรู้ที่เกิดจากงานวิจัย” นั้นสามารถ
 นำไปปฏิบัติได้จริง (applicable)

อย่างไรก็ตามข้อค้นพบชุดความรู้ที่ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สกว. ได้เข้า
 สนับสนุนให้เกิดชุดโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเหล่านี้ยังขาดการสังเคราะห์ (Synthesis)
 ในองค์รวมนวัตกรรมแต่ละพื้นที่ องค์ความรู้ และหลักการที่มีความชัดเจนและ
 สรุปเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน เป็นงานสำคัญเพื่อชี้นำ
 คุณค่าของแต่ละหน่วยย่อยให้เกิดพลังทางวิชาการ องค์ความรู้ของประเทศจำเป็นต้อง
 ใช้งานวิจัยเป็นฐานของการตัดสินใจเชิงนโยบายโดยเฉพาะด้านการศึกษา การสังเคราะห์
 งานวิจัยจะเป็นการสรุปรวบยอดความคิดหลัก (Core Innovations) ความแตกต่าง
 หลากหลายที่เรียนรู้ ปรับ ประยุกต์ได้อย่างลงตัวกับแต่ละท้องถิ่นเพื่อนำไปใช้อย่าง
 ถูกต้อง

สิ่งที่กล่าวมาเบื้องต้นนำมาสู่การวิจัยเชิงสังเคราะห์กิจกรรมทางวิชาการ
 และบทสรุปแนวทางดำเนินงานวิจัยเพื่อส่งต่อนโยบายล่างสู่บน โดยมีคำถามการวิจัย
 และวัตถุประสงค์ต่อไปนี้

วัตถุประสงค์

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาและสังเคราะห์งานวิจัยชุมชนในชุดการศึกษาเพื่อให้ได้หลักการ แนวคิด ทฤษฎี ระดับล่างสู่บน 2. เพื่อการประยุกต์ใช้และแก้ไขปัญหาทางการศึกษาในชุมชนแห่งอื่น และ 3. เพื่อนำไปสู่การกำหนดหลักการ แนวทางนโยบาย ทิศทางปฏิรูปการศึกษา เพื่อบูรณาการเชื่อมโยงกับส่วนกลางและผู้กำหนดแนวนโยบายทิศทางการปฏิรูปการศึกษานานสู่ล่างได้อย่างเหมาะสม

ขอบเขตของการวิจัย

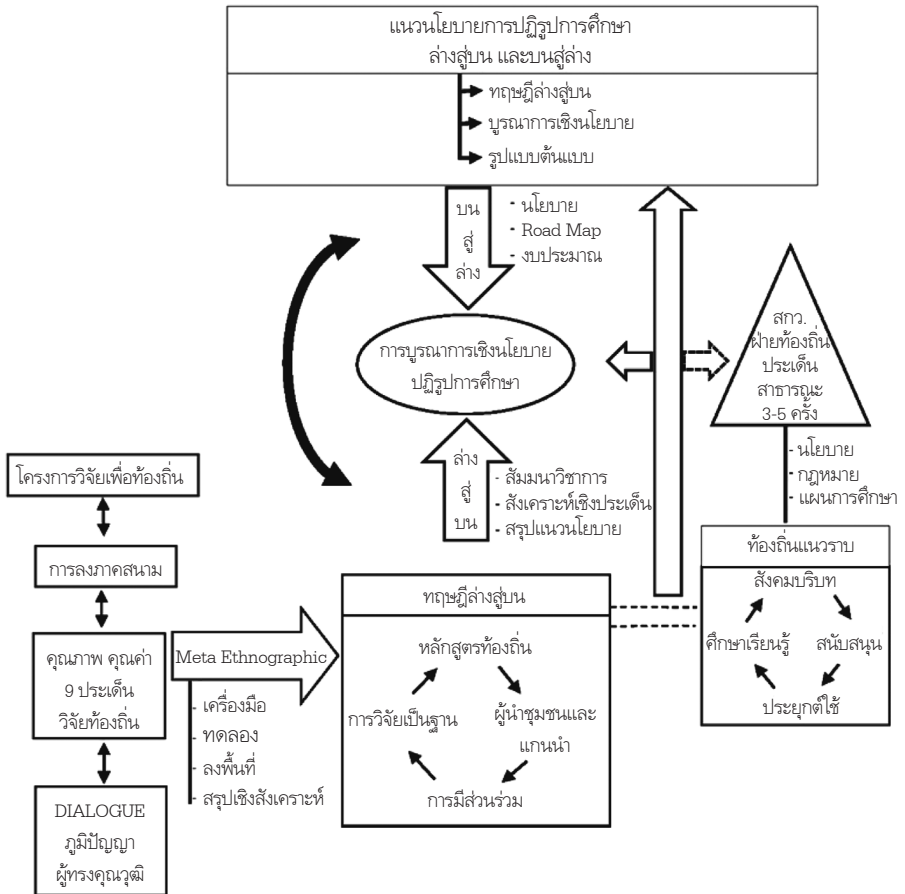
1. ขอบเขตพื้นที่การดำเนินงาน

ขอบเขตของพื้นที่ในการดำเนินการวิจัยโครงการนี้มีด้วยกัน 4 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย โครงการการศึกษาในระบบโรงเรียน โครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียน และโครงการการศึกษาตามอัธยาศัย

2. ขอบเขตเชิงเนื้อหา

วิธีวิทยาการวิจัยที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ การวิจัยสังเคราะห์ห่อภิมาน (meta-synthesis) โดยข้อมูลที่นำมาสังเคราะห์ห่อภิมานได้จากชุดโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นด้านการศึกษาที่สนับสนุนโดย สกว. โดยนำข้อมูลจาก 1) รายงานในแต่ละโครงการ (41 โครงการ) 2) ข้อค้นพบที่ได้จากการลงพื้นที่ภาคสนาม (16 จังหวัด) 3) ข้อมูลที่ได้จากการจัดเวทีประชุมวิพากษ์ของแต่ละพื้นที่ (จำนวนผู้เข้าร่วมวิพากษ์ทั้ง 16 จังหวัด 510 คน) และ 4) ข้อมูลที่ได้จากการประชุมสัมมนาทางวิชาการ (จำนวนผู้เข้าร่วมประชุม 210 คน)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการวิจัย

ประชากร

ประชากรวิจัยประกอบด้วยเอกสารโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นด้านการศึกษา ภายใต้งานการสนับสนุนของ ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สกว.

พื้นที่ในการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้ศึกษาข้อมูลงานวิจัยจากเอกสารโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นด้านการศึกษาและลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลภาคสนาม รวม 41 โครงการ ซึ่งครอบคลุมการศึกษาทั้ง การศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยแบ่งเป็นโครงการวิจัยในจังหวัดภาคเหนือ 13 โครงการ จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 12 โครงการ จังหวัดภาคกลาง 5 โครงการ และในจังหวัดภาคใต้ 11 โครงการ ซึ่งคัดเลือกโดยการใช้โครงการวิจัยท้องถิ่นที่ได้รับการสนับสนุนจาก สกว. และยังปรากฏการดำเนินการของกระบวนการวิจัยท้องถิ่นอยู่ ดังนี้

ภาคเหนือ
โครงการการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนโรงเรียนบ้านจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน (2544)
โครงการวิจัยการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยองค์กรชุมชนตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ (2547)
กระบวนการสร้างการเรียนรู้ตำนานมุลศาสนาบับวัดบ้านเอี่ยมตำบลบ้านเอี่ยม อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง (2552)
โครงการการวิจัยและพัฒนาเด็กปฐมวัยแบบองค์รวมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ (2553)
รูปแบบการจัดการศึกษาแบบทวิภาษาสำหรับเด็กปฐมวัยโดยใช้ภาษาละเวือะร่วมจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 10 ที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนบ้านป่าแม่ หมู่ 3 ต.ป่าแม่ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน (2553)
โครงการวิจัยรูปแบบการจัดการศึกษาที่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา (2555)
กระบวนการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนผ่านการชำระตำนานมุลศาสนาบับวัดบ้านเอี่ยมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตแพร่ ห้องเรียนวัดบุญวาทย์วิหาร จังหวัดลำปาง (2555)

โครงการวิจัยการจัดการความรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นร่วมกันเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาของเยาวชนบ้านไหล่หิน ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง (2556)
โครงการวิจัยแนวทางการทำงานของเครือข่ายสถาบันการศึกษามหาวิทยาลัยลำปางเพื่อสร้างการเรียนรู้และเสริมศักยภาพชุมชนพื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง (2556)
โครงการวิจัย “ไล่เตียนดิน” กลไกการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้คู่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พื้นที่ตำบลปงยางคก อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง (2558)
โครงการวิจัยการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดของนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนของกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาเกาะคา 1 อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง (2559)
โครงการวิจัยการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ผ่านกระบวนการผลิตข้าวนาโยนของเกษตรกรในเขตเทศบาลปาดันนาครัว อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง (2559)
โครงการแนวทางการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ โรงเรียนบ้านโป่งน้ำร้อน ตำบลเสริมกลาง อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง (2559)
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
การศึกษารูปแบบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาเด็กและเยาวชนโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของโรงเรียนและชุมชน (2551)
โครงการชวนกันอ่านหนังสือให้เด็กฟัง จังหวัดยโสธร (2552)
โครงการการศึกษาปัจจัยการเล่นหอยไต้ดินเพื่อหาแนวทางลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยไต้ดินอย่างมีส่วนร่วม อำเภอเวียงชัย จังหวัดขอนแก่น (2552)
รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วมของชุมชนแหล่งท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศชุมชนบ้านบัวเทิง ตำบลท่าช้าง อำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี (2552)

โครงการวิจัยศึกษารูปแบบการเรียนการสอนศิลปะด้วยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเขียนภาพผะเหวดโดยการมีส่วนร่วมของโรงเรียนและชุมชน ของชุมชน ตำบลลำโรง อำเภอตาลสุม จังหวัดอุบลราชธานี (2552)
โครงการแนวทางการจัดการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร กรณีศึกษาโรงเรียนปทุมราชวงศา อำเภอปทุมราชวงศา จังหวัดอำนาจเจริญ (2552)
โครงการการฟื้นฟูอัตลักษณ์การแต่งงานของคนไทเพื่อลดค่าใช้จ่ายในการแต่งงาน: กรณีศึกษาคนภูไทบ้านนาโด ตำบลนาโสก อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร (2552)
โครงการแนวทางการยกระดับองค์ความรู้การส่งเสริมพัฒนาการและสร้างนิสัยรักการอ่านจากโครงการวิจัยชวนกันอ่านหนังสือให้เด็กฟังสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายแบบมีส่วนร่วม (2553)
โครงการวิจัยรูปแบบการจัดการศึกษาปฐมวัยแบบทวิภาษาโดยใช้ภาษาเขมรถิ่นไทยร่วมจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านโพธิ์ทอง ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ (2553)
โครงการนวัตกรรมเครือข่ายโรงเรียนเพื่อค้นหาและพัฒนารูปแบบการบูรณาการจัดการเรียนการสอนตามศักยภาพของบุคคล (2553)
โครงการรูปแบบการสนับสนุนการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในรายวิชาการศึกษาอิสระของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี (2553)
โครงการวิจัยรูปแบบการเสริมสร้างพฤติกรรมอันพึงประสงค์ของนักเรียนสามเณร โดยการมีส่วนร่วมของโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดทุ่งศรีเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี (2555)

ภาคกลาง
โครงการการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของนักศึกษาและครูในการทำกิจกรรมนอกท. ที่เอื้อต่อการพัฒนานักศึกษาวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีศูนย์ศิลปาชีพบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระยะที่ 2 (2554)
โครงการรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีราชบุรีโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดราชบุรี (2555)
โครงการพัฒนาศักยภาพและทักษะการใช้ชีวิตผ่านกิจกรรมที่สร้างสรรค์ของเด็กและเยาวชนตำบลแพรกหนามแดง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม (2556)
โครงการศึกษารูปแบบการพัฒนาทักษะการคิดของกลุ่มเด็กและเยาวชนตำบลสวนผึ้ง อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี (2556)
การมีส่วนร่วมของชุมชน โรงเรียน และมหาวิทยาลัย ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้คณิตศาสตร์ชุมชนโดยภูมิปัญญาท้องถิ่นของโรงเรียนวัดเมตตารงค์ ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี (2559)
ภาคใต้
โครงการการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภาษาท้องถิ่นและภาษาไทยเป็นสื่อ: กรณีการจัดการศึกษาแบบทวิภาษา (ภาษาไทย-มลายูถิ่น) ในโรงเรียนเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ (2550)
โครงการการสืบค้นประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระ เพื่อหาแนวทางในการฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนโดยกลุ่มเยาวชนและชุมชนเมืองเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี (2551)
โครงการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตอิสลามของโรงเรียนจริยธรรมอิสลามมูลนิธิ ตำบลฉลุง อำเภอเมือง จังหวัดสตูล (2552)

โครงการแนวทางสืบทอดภูมิปัญญาเพื่อฟื้นฟูวิถีชีวิตกลุ่มคนไทดำบ้านไทรงาม และบ้านทับชันสามัคคีด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับกลุ่มเยาวชน อำเภอฟุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี (2553)
โครงการการจัดการเรียนรู้หลักสูตรมาตรฐานสากลโดยใช้กระบวนการวิจัยของ โรงเรียนอนุบาลสตูล อำเภอเมือง จังหวัดสตูล (2554)
โครงการแนวทางการบริหารจัดการและจัดการเรียนการสอนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนโรงเรียนไทรงาม อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง (2556)
โครงการรูปแบบการสอนกีรอาตีที่เหมาะสมสำหรับผู้ปกครองตำบลระแว้ง อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี (2556)
การส่งเสริมการอ่านอัลกุรอานโดยใช้ระบบกีรออาตีของศูนย์และโรงเรียนสอนอัลกุรอาน จังหวัดปัตตานี (2556)
โครงการรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการพูดภาษาอาหรับสำหรับนักเรียนชั้นชานาวี๋ยของโรงเรียนสตรีอิสลามวิทยาลัยนานาชาติ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา ระยะที่ 1 (2556)
โครงการการศึกษารูปแบบและการจัดการกระบวนการเรียนรู้ในการสืบทอดภูมิปัญญา มโนราห์โดยกลุ่มเยาวชน ครู ภูมิปัญญา และองค์กรท้องถิ่น ชุมชนบ้านคลองเสียว เทศบาลตำบลเมืองเวียง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี (2557)
โครงการรูปแบบการสอนอ่านอัลกุรอานโดยใช้ระบบกีรออาตีรูปแบบกาลมุลลอฮ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี (2558)

ตัวแปรวิจัย

ตัวแปรหลักในการวิจัยในครั้งนี้ ได้มาจากการสังเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้ การวิจัยเป็นฐาน จากข้อมูลในเอกสารโครงการวิจัยและข้อมูลที่ได้จากศึกษาภาคสนาม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในงานวิจัยนี้ประกอบด้วย 3 เครื่องมือ ได้แก่

1. เครื่องมือบันทึกภาพรวมของเอกสารงานวิจัย บันทึกข้อมูลตามเอกสารโครงการวิจัยในประเด็นทั่วไปลงในแบบบันทึกข้อมูล โดยมีหัวข้อการบันทึก ได้แก่ ชื่องานวิจัย วัตถุประสงค์ คำถามวิจัย กลุ่มเป้าหมาย ประเด็นสำคัญของการวิจัย และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพื่อให้เห็นภาพรวมของงานวิจัย

2. เครื่องมือสรุปองค์ความรู้ของเอกสารงานวิจัย บันทึกผลการสรุปข้อมูลของคณะสังเคราะห์ฯ ที่ได้มาจากเอกสารโครงการวิจัยและการลงพื้นที่ภาคสนามลงในแบบบันทึกข้อมูล ในประเด็นสำคัญ 6 ประเด็น ได้แก่ 1. ต้นทุนทางสังคมของชุมชน (ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรบุคคล องค์กร สถาบัน เครือข่ายการทำงาน ค่านิยม ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญา แหล่งเรียนรู้ และรูปแบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่อยู่ในพื้นที่นั้นๆ) 2. รูปแบบหลักสูตรและการเรียนรู้ (สาระหรือประสบการณ์ที่จัดขึ้นให้สอดคล้องกับต้นทุนทางสังคมของชุมชน) 3. นวัตกรรมการศึกษา (ความคิด กระบวนการ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ ในท้องถิ่นนั้นๆ ที่ถูกนำมาใช้ในการจัดการศึกษา) 4. กระบวนการเตรียมพร้อม (การจัดกระบวนการหรือกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาให้บุคลากรหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานได้มีความรู้ ทักษะ คุณลักษณะในกระบวนการทำวิจัยก่อนลงมือทำวิจัย) 5. กระบวนการ coaching & mentoring (การจัดกระบวนการ กิจกรรม ชุดประสบการณ์ การสอนงาน การให้ความช่วยเหลือ การให้คำแนะนำและคำปรึกษา โดยผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการทำวิจัยในท้องถิ่น เพื่อให้นักวิจัยท้องถิ่นไปถึงเป้าหมายที่วางไว้) และ 6. กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม (กระบวนการที่มีการสื่อสารสองทาง เปิดโอกาสให้มีการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และร่วมลงมือปฏิบัติงาน โดยเห็นประโยชน์ของการทำงานเพื่อส่วนรวม)

3. เครื่องมือบันทึกร่องรอยหลักฐานการดำเนินการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ประกอบด้วย 2 เครื่องมืดย่อย คือ เครื่องมือบันทึกหลักฐานร่องรอยการดำเนินการวิจัย (สังเกตหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่ากระบวนการวิจัยยังคงอยู่ในพื้นที่ ความต่อเนื่องของกระบวนการวิจัยในพื้นที่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้บริหาร ครู นักเรียน และนักวิจัยท้องถิ่น และ ประเด็นสังเกตเพิ่มเติมอื่นๆ) และ เครื่องมือบันทึกข้อมูลเชิงกระบวนการดำเนินการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ใช้สัมภาษณ์ node (ผู้ประสานงานเครือข่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นประจำจังหวัด) และนักวิจัยท้องถิ่น ใน 7 ประเด็นดังนี้ 1. กระบวนการประสานงานและกลยุทธ์ในการสร้างความคุ้นเคยกับนักวิจัยและชุมชน 2. กระบวนการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการทำงานวิจัยในท้องถิ่น บทบาทของ node วิธีการหนุนเสริมนักวิจัยท้องถิ่นและชุมชน 3. วิธีการติดตามประเมินผลกระบวนการวิจัย 4. กระบวนการทำงานของนักวิจัยท้องถิ่น ได้แก่ กระบวนการสร้างโจทย์วิจัย กระบวนการแสวงหาความรู้ กระบวนการตกผลึกความรู้ และ กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมในการทำงาน 5. จุดอ่อน-จุดแข็งของแต่ละพื้นที่ ทั้งในด้านการกระบวนการ คักยภาพของบุคคล ต้นทุนทางสังคมของชุมชน 6. ปัจจัยเงื่อนไขที่ทำให้พื้นที่ประสบความสำเร็จ หรืออุปสรรคที่พบระหว่างการทำงาน ทั้งในด้านเครือข่ายการทำงาน การนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้จริง การขยายผล และความยั่งยืนของโครงการวิจัย และ 7. กระบวนการเชื่อมประสานงานกันระหว่าง node กับชุมชนให้เห็นภาพการทำงานเป็นภาพเดียวกัน และกระบวนการให้ข้อมูลป้อนกลับกับพื้นที่

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและพัฒนาเครื่องมือวิจัย

การดำเนินการวิจัยในในระยะที่ 1 และระยะที่ 2 นี้ มีวิธีการดำเนินการที่หลากหลาย ได้แก่ 1. การอ่านเอกสารงานวิจัยและบันทึกข้อมูลจากเอกสารโครงการวิจัยท้องถิ่นประเด็นด้านการศึกษาลงในตารางภาพรวมของเอกสารงานวิจัย เพื่อให้เห็นข้อมูลภาพรวมของทั้ง 41 โครงการ 2. การสกัดให้ได้ประเด็นสำคัญ ได้แก่ ต้นทุนทางสังคมของชุมชน รูปแบบหลักสูตรและการเรียนรู้ วัตกรรมการศึกษา

กระบวนการเตรียมพร้อม กระบวนการ coaching & mentoring และกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาเป็นเครื่องมือสรุปลองค์ความรู้ 3. การอ่านเอกสารงานวิจัยและบันทึกข้อมูลลงในเครื่องมือสรุปลองค์ความรู้ จากนั้นประชุมทีมสังเคราะห์อีกครั้ง เพื่อตรวจสอบประเด็นที่เห็นร่วมกันและประเด็นที่ต้องการให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติม โดยนำประเด็นที่ต้องการข้อมูลเพิ่มเติมนั้นไปพัฒนาเป็นเครื่องมือบันทึกสรุปลองค์ความรู้ หลักฐานการดำเนินโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ในรูปแบบของแบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์ และ 4. การลงภาคสนามเพื่อสังเกตและสัมภาษณ์ในพื้นที่โครงการวิจัยและบันทึกข้อมูลที่ได้ลงในเครื่องมือบันทึกสรุปลองค์ความรู้ หลักฐานการดำเนินโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ผลการสังเคราะห์

ผลการสังเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปลองค์ความรู้ของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

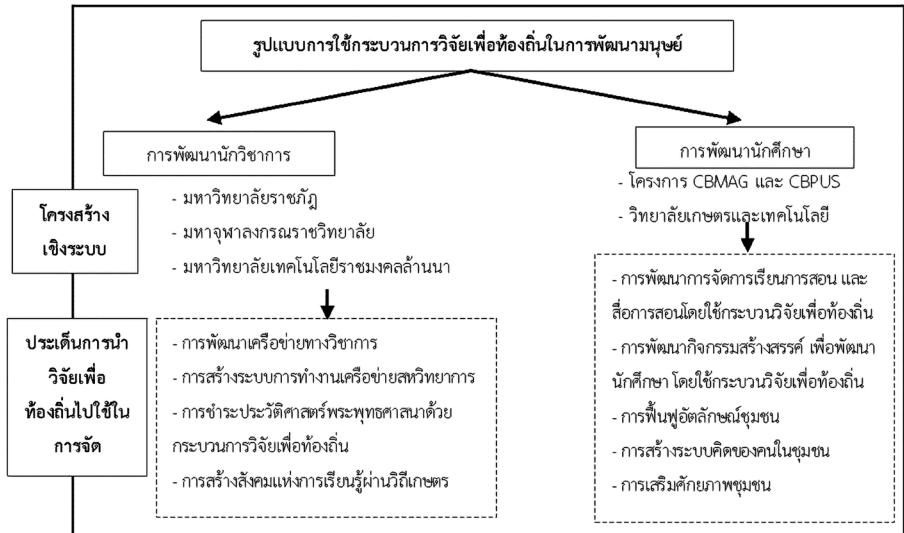
1. ผลสรุปลความรู้ด้านการเตรียมพร้อม

ในด้านการเตรียมพร้อมของนักวิจัยท้องถิ่น เป็นไปในรูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ซึ่งแบ่งออกได้เป็นการเตรียมพร้อมใน 2 มิติ คือ

1.1 การพัฒนานักวิจัยท้องถิ่น ซึ่งการพัฒนานี้ประกอบด้วย **การพัฒนา นักวิชาการ และการพัฒนานักศึกษา** ที่มีการสร้างและพัฒนาเครือข่ายทางวิชาการ และการสร้างระบบการทำงานเครือข่ายในรูปแบบของสหวิทยาการ โดยเป็นการร่วมมือกันของนักวิชาการและนักศึกษาที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญที่หลากหลายจากคณะต่างๆ สร้างกลไกการทำงานในท้องถิ่นและมีการเชื่อมโยงองค์ความรู้เข้าสู่ระบบโครงสร้างขององค์กร เช่น การชำระประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาด้วยกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น หรือการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ผ่านวิถีเกษตร รวมถึงการสร้างสังคม

แห่งการเรียนรู้ผ่านวิถีชีวิตของคนในชุมชน ด้วยการนำกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้ามาสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน ในขณะเดียวกัน การสร้างและพัฒนานักศึกษา ผ่านการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน สื่อการสอน โดยการนำกระบวนการวิจัยท้องถิ่น สร้างการมีส่วนร่วมของตัวนักศึกษา ครู ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาให้เกิดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ และสร้างการเรียนรู้ด้วยตัวเอง ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการวิจัย ดังจะเห็นตัวอย่างการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการวิจัย 10 ขั้นตอน จากงานวิจัยท้องถิ่นจังหวัดสตูล โดยมี อ. สุทธิ สายสุนีย์ อ. หุสดีน อูสม่า และ อ. ทรน หัสมา เป็นกลุ่มที่ปรึกษา โดย 10 ขั้นตอนนั้นประกอบด้วย 1) เรียนรู้เรื่องใกล้ตัว 2) วิเคราะห์/สังเคราะห์/ย้อนกระบวนการ 3) พัฒนาโจทย์ 4) ตั้งคำถามย่อยจากโจทย์วิจัย 5) ค้นหาวิธีการเก็บข้อมูล 6) ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล 7) วิเคราะห์และประมวลผล 8) ออกแบบและปฏิบัติการจริง 9) เก็บรวบรวมข้อมูลจากการปฏิบัติจริง และ 10) สรุปรายงานผลและนำเสนอผล นอกจากนี้รูปแบบการเตรียมความพร้อมนักวิจัยนั้น ยังสามารถเสริมสร้างทักษะต่างๆ ของนักวิจัยผ่านกิจกรรมอบรม ทั้งการพูด การฟัง การจับประเด็น การตั้งคำถาม การออกแบบการจัดเวทีอย่างมีส่วนร่วม การลงพื้นที่ชุมชน และการฝึกฝนการใช้เครื่องมือศึกษาชุมชน ซึ่งทักษะเหล่านี้เป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับการพัฒนานักวิจัยท้องถิ่นให้มีความสามารถ ความรู้และความเข้าใจในการทำวิจัยท้องถิ่น

1.2 การสร้างกลไกเพื่อขยายการนำการวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปใช้ในแต่ละพื้นที่ เป็นการยกระดับนักวิชาการที่มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้เป็นทีปปรึกษา นักวิจัยท้องถิ่นทั้งกลุ่มที่เป็นชาวบ้านและนักศึกษา ด้วยวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้งานวิจัยบรรลุผลและประสบความสำเร็จ โดยมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาโจทย์อย่างต่อเนื่อง การต่อยอดและขยายไปสู่พื้นที่อื่นๆ เชื่อมโยงเครือข่ายนักวิจัย ส่งเสริมและผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางนโยบาย รวมถึงการมีส่วนร่วม บทบาทในการวางทิศทางการทำงานร่วมกับผู้บริหารของชุมชนและคนในโครงสร้างของรัฐ

แผนภาพ 1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของแต่ละพื้นที่ในประเด็นการศึกษา และการจัดประสบการณ์เรียนรู้ผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นสำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

2. ด้านการเรียนรู้ร่วมกัน

จากเอกสารงานวิจัยและการลงพื้นที่เพื่อพูดคุยกันและเก็บรวบรวมข้อมูล ทำให้ได้ข้อสรุปออกเป็นสองส่วน คือ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ร่วมกัน และองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการนำการวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปใช้จริง

องค์ประกอบของการเรียนรู้ร่วมกันนั้นประกอบด้วย 5 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยภายใน (ความรู้ ความสามารถ ทักษะ ทักษะ ความถนัด ความตระหนักร่วม ในระดับบุคคลและระดับกลุ่มบุคคล) 2) ปัจจัยภายนอก (ต้นทุนด้านวัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา ภาษา ความเชื่อ ประวัติศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง สถานการณ์ที่เป็นปัญหาร่วมกันของคนในชุมชน ตลอดจนต้นทุนด้านเวลาและงบประมาณ) 3) ปัจจัยแห่งความสำเร็จ (การใช้เวลาร่วมกันอย่างมี

คุณภาพในการพัฒนาโจทย์วิจัย ตั้งคำถามวิจัย พัฒนาเครื่องมือวิจัยที่เหมาะสมกับพื้นที่ ออกแบบกระบวนการวิจัยท้องถิ่นที่ยืดหยุ่น และการถอดบทเรียนระหว่างการทำงานเพื่อปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่) 4) ปัจจัยแทรกซ้อน (สิ่งที่เป็นปัญหา และอุปสรรคที่ทำให้โครงการไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้ทั้งมิติด้านบุคคล ด้านโครงสร้างการบริหารจัดการโครงการ ด้านการสนับสนุนงบประมาณ และด้านระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจในพื้นที่) และ 5) ปัจจัยสนับสนุน (สิ่งกระตุ้นให้การดำเนินโครงการไปสู่ผลสำเร็จ ทั้งมิติศูนย์ประสานงานเครือข่ายพลังเครือข่ายภายนอกที่เข้าไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกัน และสื่อมวลชน ซึ่งอาจเป็นหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน)

ปัจจัยเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันโดยการเรียนรู้ร่วมกันเกิดขึ้นเมื่อปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกมาพบกัน ประกอบกับการกระตุ้นจากปัจจัยสนับสนุนซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกัน ผ่านกระบวนการสืบค้นโดยใช้ศักยภาพของปัจจัยภายในเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก สิ่งที่สำคัญคือการสร้างโอกาสให้เกิดปัจจัยแห่งความสำเร็จขึ้นตลอดระยะเวลาของการดำเนินงาน และระมัดระวังปัจจัยแทรกซ้อนที่สามารถส่งผลกระทบต่อคุณภาพของผลลัพธ์การเรียนรู้ร่วมกัน ปัจจัยทั้ง 5 นี้จะนำไปสู่วงจรการเรียนรู้ร่วมกันการค้นพบสิ่งใหม่ๆ ที่สามารถตอบโจทย์ความต้องการของพื้นที่ในบริบทต่างๆ ได้อย่างไม่รู้จัก แต่เนื่องจากบริบทของแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างและหลากหลายจึงทำให้ลำดับของการเกิดการเรียนรู้ร่วมกันนั้นไม่ตายตัว

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ของปัจจัยทั้ง 5 นี้ มีด้วยกัน 3 ระดับ ได้แก่ 1) ผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงในระดับบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ พฤติกรรมของนักวิจัยและคนในพื้นที่ 2) ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การสร้างนวัตกรรมชุมชน ทั้งด้านกายภาพ ด้านชุดความคิด การสร้างเครือข่ายการทำงาน และ 3) ผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงในระดับสังคม เช่น การขยายผลการดำเนินงานจากพื้นที่หนึ่งสู่พื้นที่หนึ่ง การเชื่อมโยงผลลัพธ์จากการวิจัยสู่การพัฒนานโยบาย การสร้างรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมในแนวราบที่จะสามารถขับเคลื่อนประเด็นทางสังคมไปด้วยกันได้

จากการสังเคราะห์ข้อมูลนี้ องค์ความรู้เกี่ยวกับวิธีการนำวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปใช้สามารถจำแนกออกได้ตามระดับการจัดการศึกษาและประเด็นการจัดการศึกษาเฉพาะกลุ่มภาษาเพื่อศาสนา และทวิภาษา ซึ่งจากผลการสังเคราะห์สามารถแบ่งระบบการศึกษาออกได้เป็น 3 ระบบ ได้แก่ การศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย

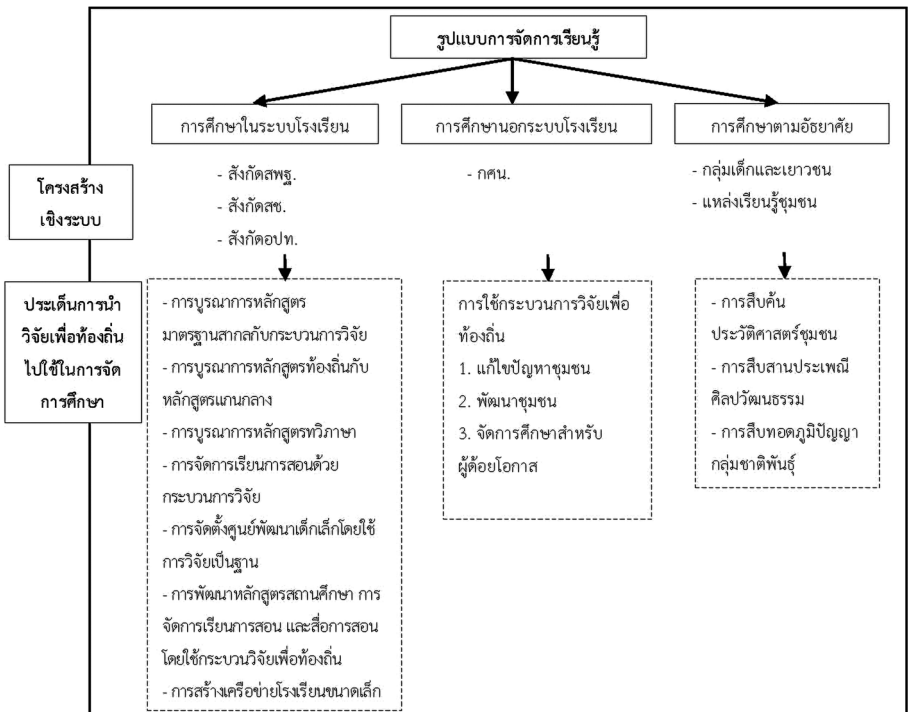
การศึกษาในระบบโรงเรียน จำแนกสถานศึกษาตามสังกัดโรงเรียน ได้แก่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (โรงเรียนประถมศึกษาใหญ่ โรงเรียนประถมศึกษาเล็ก และโรงเรียนประถมศึกษาเล็กในบริบทกลุ่มชาติพันธุ์ ภาษาเพื่อศาสนา ทวิภาษา) สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (โรงเรียนมัธยม บริบทโรงเรียนสอนศาสนา) และสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและโรงเรียนขยายโอกาส บริบทพหุวัฒนธรรม) โดยในส่วนนี้มีการนำวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปใช้จัดการศึกษาทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร การบูรณาการหลักสูตรท้องถิ่นเข้ากับหลักสูตรแกนกลาง โดยการจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการวิจัย และใช้กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาวิธีการจัดการเรียนการสอนและสื่อ การจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน และการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยจากการสังเคราะห์พบว่า เมื่อผู้เรียนผ่านกระบวนการเรียนรู้ด้วยการวิจัย ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่กล้าแสดงออก กล้าพูดในที่สาธารณะ มีภาวะผู้นำ เกิดกระบวนการคิดเป็นระบบ มีเหตุผล มีการวางแผนเป็นขั้นตอน รู้จักวิธีการเข้าถึงความรู้ คัดกรองและตัดสินใจเลือกข้อมูลได้อย่างมีวิจารณญาณ นอกจากทักษะต่างๆ ที่เกิดจากกระบวนการวิจัยแล้ว ผู้เรียนยังมีจิตสำนึกกับบ้านเกิดและยึดโยงกับท้องถิ่นอีกด้วย ในขณะเดียวกันผู้สอนมีการเปลี่ยนแปลงวิธีคิดในการจัดการเรียนการสอน กล้าคิดนอกกรอบ มีการใช้คำถาม เปิดโอกาสให้เด็กทดลองผิดลองถูกและสร้างความรู้ได้ด้วยตนเองโดยวางบทบาทตนเองเป็นผู้อำนวยความสะดวก และประเมินผู้เรียนตามสภาพจริง นอกเหนือจากผู้สอนและผู้เรียนแล้ว กระบวนการวิจัยยังส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เห็นได้จากบทบาทของชุมชน ในฐานะแหล่งเรียนรู้ของเด็ก การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงกระบวนการสร้างองค์ความรู้ที่ยั่งยืน อีกทั้ง

ยังสอดคล้องต่อบริบทและความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง และยังสามารถบูรณาการให้สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาจากบนสู่ล่างได้อย่างกลมกลืนแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายส่วนกลางก็ตาม

การศึกษานอกระบบโรงเรียน มีการนำวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปใช้ในเรื่องของการแก้ไขปัญหาชุมชน การพัฒนาชุมชน การเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียม และการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาส จากการสังเคราะห์พบว่า โดยมากกระบวนการวิจัยจะอยู่บนพื้นฐานของประเด็นทางสังคม ทำให้เกิดแนวทางการจัดการศึกษานอกระบบที่ตอบโจทย์ทั้งผู้เรียนและปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียนได้อย่างตรงจุด ในส่วนของผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของตนเองได้ มีการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาในชุมชน ร่วมกันแก้ไขปัญหาผ่านเวทีชุมชน มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน มีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างคนในชุมชน เป็นพลังสู่การขับเคลื่อนและเปลี่ยนแปลงในสังคมเชิงบวก ในส่วนของผู้สอนสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) มีความท้าทายในการยกระดับการจัดการศึกษานอกระบบ เนื่องจากจำเป็นต้องเชื่อมโยงการจัดการเรียนรู้เข้ากับวิถีชีวิตของผู้เรียน เป็นผู้นำกระบวนการสร้างการเรียนรู้ร่วมกันโดยการขึ้นโจทย์ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน สรุปการเรียนรู้และประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามเกณฑ์ได้

การศึกษาตามอัธยาศัย มีการนำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปใช้สืบค้นประวัติศาสตร์ชุมชน สืบสานประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และสืบทอดภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ผ่านกลุ่มเด็กและเยาวชนและแหล่งเรียนรู้ชุมชน เช่น ศูนย์การเรียนรู้ไทดำ แหล่งเรียนรู้มโนราห์ แหล่งเรียนรู้สมุนไพร กลุ่มรักษ์เก้าโจน เป็นต้น จากการสังเคราะห์พบว่า เด็กที่ผ่านการเรียนรู้ด้วยกระบวนการวิจัยนี้เกิดความตระหนักรู้ในรากเหง้าของตนเอง เห็นคุณค่าของต้นทุนทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่มีอยู่ เข้าใจถึงความสำคัญของการสืบสานประเพณีและศิลปวัฒนธรรม สามารถแสดงอัตลักษณ์ตามกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองได้ สามารถบอกเล่าประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนและของกลุ่มชาติพันธุ์ได้ เรียนรู้วิธีสืบค้นและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และนำต้นทุนทางวัฒนธรรมไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ

กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นทำให้รูปแบบการศึกษาตามอัธยาศัย ถูกพัฒนาขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติตามกลุ่มคนที่มีความสนใจร่วมกัน มีวิธีการพัฒนา กระบวนการสร้างการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นเป็นตอน เปิดโอกาสให้มีกระบวนการ หาข้อค้นพบที่ลุ่มลึกมากยิ่งขึ้น และยังส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาตามอัธยาศัย โดยไม่มีข้อจำกัดด้านเพศ อายุ ชาติพันธุ์ หรือระดับการศึกษา เปิดโอกาสให้คนทุกระดับในชุมชนได้เรียนรู้อย่าง เท่าเทียมกัน

แผนภาพ 2

ประเด็นการจัดการเรียนรู้ของแต่ละพื้นที่ในประเด็นการศึกษา และการจัดประสบการณ์เรียนรู้ผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อ ท้องถิ่นในระบบโรงเรียนนอกระบบโรงเรียนและตามอัธยาศัย

3. ด้านการมีส่วนร่วม

- องค์ความรู้ของชุมชนสู่การสร้างการเปลี่ยนแปลง

ชุมชนโรงเรียนแต่ละแห่งล้วนมีสังคม บริบท สภาพปัญหา ความต้องการ และความจำเป็นแตกต่างกันออกไป นโยบายการศึกษาระดับประเทศในอดีตและปัจจุบันมีลักษณะบนลงล่างส่งผลให้ทรัพยากรทุนทางเศรษฐกิจสังคมการศึกษา ถูกดึงออกจากท้องถิ่น การจะสร้างให้ท้องถิ่น ชุมชน โรงเรียนพื้นถิ่นกลับคืนมารู้เท่าทันกัน จึงจำเป็นต้องมีการเตรียมชุมชนให้มีความสามารถในการใช้งานวิจัยเชิงวิชาการ มาดำเนินการอย่างมีส่วนร่วมจากคนในชุมชนเองเป็นสำคัญ โดยมีพี่เลี้ยงช่วยพูดคุย บริหารหรือระหว่างฝ่ายเพื่อให้เห็นพ้องต้องกันในการแก้ปัญหาและขึ้นใจทวิวิจัย ที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นขึ้นตามความสนใจและความจำเป็นในบริบท ชุมชน จากนั้นการออกแบบการวิจัยจะค่อยๆ เกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามจังหวะ ของชุมชนควบคู่กับกลุ่มคำสำคัญของกิจกรรมวิจัยที่เจ้าของโจทย์วิจัยจะพิจารณา ความสัมพันธ์ จัดระเบียบความเข้ากันได้ของความเกี่ยวเนื่อง มีความยืดหยุ่นและ กลมกลืนกันจนเกิดการจับคู่เป็นความสัมพันธ์ใหม่ สร้างกิจกรรมทางการวิจัยที่ช่วยกัน ออกแบบใหม่ได้ ดังเช่น ถูถูกาลทำนาจับคู่กับเวทีแสดงความคิดเห็นเป็นเวทีคำคืน เป็นต้น ความสัมพันธ์ที่ยืดหยุ่น ไม่มีกฎระเบียบแน่นอนตายตัวสามารถปรับเปลี่ยน และเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมของสถานการณ์และทุกฝ่ายสามารถเข้าร่วม กิจกรรมได้อย่างต่อเนื่องจนเสร็จสิ้นกระบวนการการวิจัยเพื่อท้องถิ่นส่งผลให้ สามารถบรรลุการถึงการแก้ปัญหาของชุมชนได้ สมาชิกทุกคนตระหนักถึงคุณค่า ของงานวิจัยลักษณะนี้ว่าสามารถสร้างคุณประโยชน์ได้ เกิดทักษะต่างๆ และการพัฒนาตนเองจนมีความสามารถในการวิจัย สร้างองค์ความรู้ใหม่ ต่อยอด นวัตกรรมชุมชนได้ จนนำไปสู่ภาวะที่ชุมชน โรงเรียนมีอิสระ มีความยืดหยุ่น สามารถมองปัญหาออกในทุกมิติ และในที่สุดพร้อมที่จะขึ้นใจทวิวิจัยใหม่ได้

การมีหลักการแนวคิดที่เชื่อมั่นของงานวิจัยท้องถิ่นที่ชัดเจนนำไปสู่ การออกแบบงานวิจัยที่มีความยืดหยุ่นสัมพันธ์สอดคล้องกันไปตามสภาพปัญหา และสังคมบริบทที่แตกต่างกันได้จึงทำให้งานวิจัยท้องถิ่นสามารถเกิดขึ้นใน

แต่ละชุมชนที่มีความแตกต่าง ระบบการศึกษาที่มีความหลากหลายทั้งการศึกษา
นอกระบบการศึกษาตามอัธยาศัย การเรียนรู้ตลอดชีวิต ชุมชนพื้นที่ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์
ความขัดแย้งแตกต่างกันของวิถีชีวิต การแก้ปัญหาเรื่องทรัพยากรป่า ภูเขา แหล่งน้ำ
ที่ดิน การเพาะปลูก หนี้สิน การเกษตร สารเคมี ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง และอื่นๆ นอกจากนั้น
การวิจัยในลักษณะนี้ยังสามารถสร้างกลุ่มแกนนำเยาวชนผ่านการขึ้นใจทย์ร่วมกัน
ของปราชญ์ชาวบ้านด้วยการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน ของเล่นจากภูมิปัญญาที่มี
อยู่เดิม การสืบทอดศิลปวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่ง โครงการวิจัยจำนวนมาก
เหล่านี้ช่วยแก้ปัญหาทางสังคมได้แทบทุกพื้นที่ (ตัวอย่างเช่น ชุมชนในจังหวัดลำปาง
พะเยา แม่ฮ่องสอน สมุทรสงคราม และสุราษฎร์ธานี)

- แนวทางการขับเคลื่อนเชิงนโยบายจากล่างสู่บน

ประเทศไทยมีการกำหนดนโยบายด้านการศึกษามาโดยตลอด
ข้อดีของนโยบายที่ปรากฏชัดคือ การเป็นรัฐสวัสดิการ การศึกษาเรียนฟรี 12 ปี
ลดค่าใช้จ่ายผู้ปกครอง อาหารกลางวัน กองทุนการศึกษาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ
ทางการศึกษา เพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้แก่กลุ่มเด็กยากจน ด้วยโอกาส ทวิภาคี
ความร่วมมือทางด้านอาชีวศึกษา ภาคเอกชนกับราชการ การศึกษาที่ตอบสนอง
ทุกกลุ่ม ตั้งแต่แรกเกิดจนครบวงจรของชีวิตและอื่นๆ ในทางตรงกันข้าม นโยบาย
บนสู่ล่างก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ ปัญหาและอุปสรรคขึ้นมากมาย คุณภาพผู้เรียน
ตกต่ำทุกด้าน การลงทุนใช้งบประมาณสูงแต่ผลตอบแทนไม่คุ้มทุน โรงเรียนขนาดเล็ก
มีแนวโน้มถูกปิดเป็นจำนวนมาก ครุภัณฑ์เอกสารงานวิจัย การเข้าร่วมฝึกอบรม
มากกว่าการสอนอย่างทุ่มเท หลักสูตรไม่ทันสมัยไม่สอดคล้องกับความต้องการของ
ประเทศและท้องถิ่น ปัญหาเด็กและเยาวชนใช้ความรุนแรง ตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร
ออกกลางคันเพิ่มมากขึ้น และสิ่งที่สำคัญยิ่งคือ นโยบายที่ผ่านมายังมีทิศทางที่
ไม่แน่นอนและเปลี่ยนแปลงบ่อย จนมีผลให้สถานศึกษาไม่สามารถตีความนโยบาย
ต่างๆ ให้เข้าใจตรงกันได้ การศึกษาของไทยจึงไม่พัฒนาเท่าที่ควร ส่งผลต่อทรัพยากร
มนุษย์ที่ไม่พัฒนาสมรรถนะ ทักษะ ค่านิยมได้เต็มศักยภาพดังเช่นประเทศอื่นๆ
ที่มีการปฏิรูปการศึกษาอย่างจริงจัง

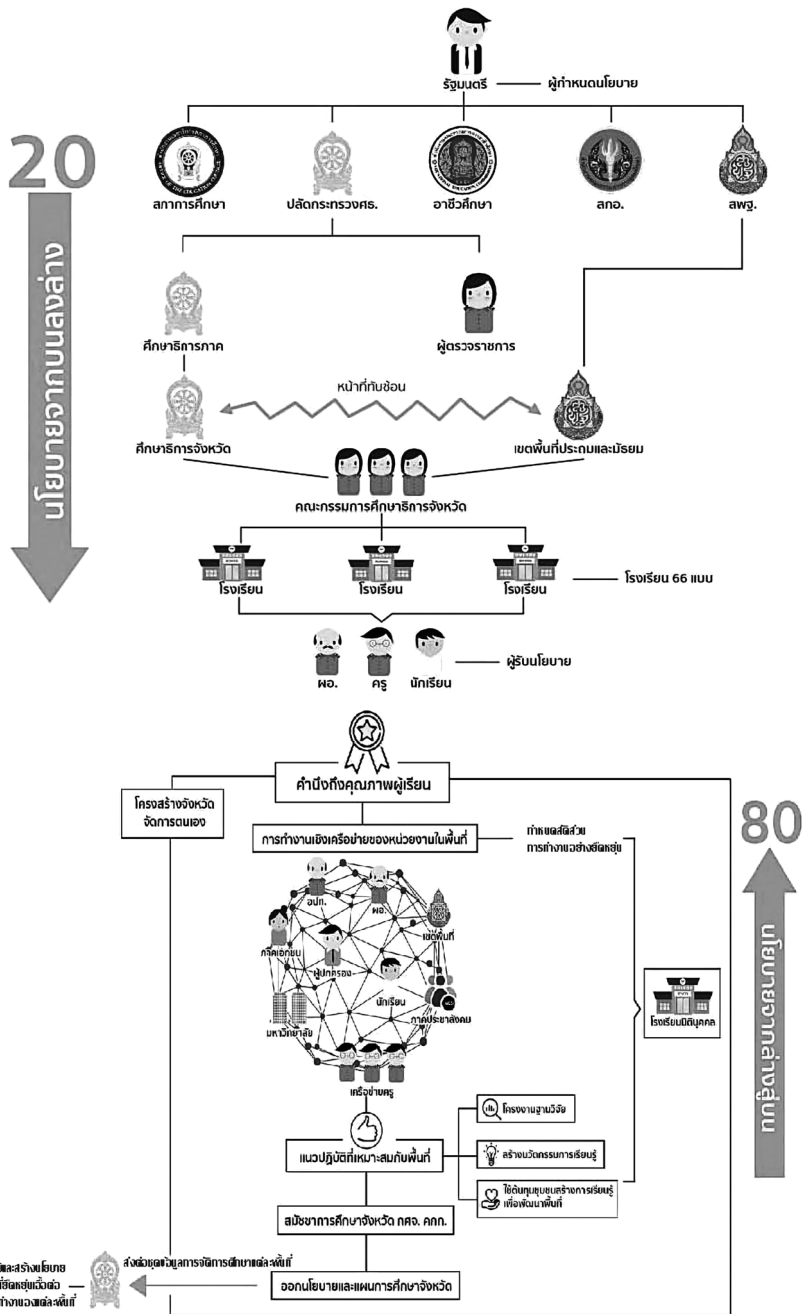
สาเหตุสำคัญประการหนึ่งคือ นโยบายและทิศทางการศึกษาของประเทศไทยมิได้พัฒนามาจากงานวิจัยมากนัก และงานวิจัยส่วนใหญ่มักตอบโจทย์ความต้องการความก้าวหน้าทางวิชาการของผู้วิจัยหรือสถาบันที่สังกัดเสียมากกว่าที่จะเรียนรู้เรื่องการพัฒนาการศึกษาในระดับปฏิบัติ ในขณะที่ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สกว. เชื่อว่านโยบายการศึกษาที่จะแก้ปัญหาได้ตรงจุดต้องเกิดขึ้นจากนโยบายล่างสู่บนเป็นสำคัญ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 ฝ่ายวิจัยท้องถิ่น สกว. ได้สนับสนุนให้ทุนงบประมาณจำนวนมากถึง 1,793 โครงการ ศูนย์ประสานงานเครือข่ายกว่า 50 กลุ่มครอบคลุมเกือบทุกจังหวัด กระจายกระจายลงสู่หน่วยท้องถิ่น โรงเรียน สถาบันการศึกษา ครอบคลุมตั้งแต่ระดับปฐมวัยประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา อุดมศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน การศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาตลอดชีวิต รวมทั้งโจทย์ปัญหาของท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในทุกมิติ ผู้วิจัยเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากนโยบายบนสู่ล่าง ส่วนหนึ่งมาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ครู อาจารย์ ผู้บริหารการศึกษา ผู้นำชุมชน ข้าราชการเกษียณและอื่นๆ ตามโจทย์เนื้อหาสภาพปัญหาสังคมบริบท ที่หลากหลายแตกต่างกันไป งานวิจัยท้องถิ่นปรากฏชัดเจนในองค์ความรู้หลักการทฤษฎีที่คิดค้นขึ้นผ่านการลงมือปฏิบัติ การทดลอง สังเกตการณ์ ลองผิดลองถูก จนสามารถนำเสนอในแวดวงวิชาการได้อย่างถูกต้อง น่าเชื่อถือ จนมีผู้สนใจจำนวนมากผ่านกระบวนการฝึกอบรม ศึกษา ดูงาน ทดลองใช้เครื่องมือ สนทนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในกลุ่มโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จ ผลของการสังเคราะห์งานจำนวนมาก การลงภาคสนามควบคู่กันกับการอ่านรายงานการวิจัยการสนทนากลุ่ม การคืนข้อมูล และกิจกรรมงานวิชาการที่จัดร่วมกันทุกฝ่ายจึงทำให้ได้แนวคิดสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาจากล่างสู่บน

แนวคิดสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาจากล่างสู่บน ด้วยรูปแบบ 20:80

การจัดการศึกษาในปัจจุบันมีรัฐมนตรีเป็นผู้กำหนดนโยบายกระจายคำสั่งไปยังเขตพื้นที่การศึกษา ศึกษาธิการ คณะกรรมการการศึกษาจังหวัด (กศจ.) และ

โรงเรียน ผู้บริหารและครู มีบทบาทเป็นเพียงผู้รับนโยบายและนำไปปฏิบัติ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญ นโยบายก็มักจะเปลี่ยนแปลง จึงทำให้โรงเรียนเกิดความสับสน ไม่มั่นคงในการทำงาน ต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานตามนโยบายจากส่วนกลาง ทำให้การออกแบบการเรียนรู้ไม่ต่อเนื่อง ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของผู้เรียน จากผลการสังเคราะห์งานวิจัย พบว่า การกำหนดนโยบายจากบนลงล่างในลักษณะนี้ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษา โรงเรียนขาดเสถียรภาพทางความคิด ไม่สามารถสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนได้เอง

ฉะนั้น การกำหนดนโยบายทางการศึกษามีจุดเริ่มต้นมาจากแนวปฏิบัติที่เหมาะสมกับต้นทุน ความต้องการของผู้ปกครอง นักเรียน โดยทำหน้าที่ออกแบบการเรียนรู้เพื่อตอบสนองความต้องการเหล่านั้นได้อย่างเป็นอิสระ ผู้บริหารทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก สนับสนุน ส่งเสริมพัฒนาศักยภาพครูและนักเรียน สร้างเครือข่ายการทำงานทั้งในภาครัฐ ภาคประชาสังคม และชุมชน หาแหล่งทุนเพื่อพัฒนาครูและนักเรียน ใช้การวิจัยเป็นฐานในการศึกษาเพื่อสร้างแนวปฏิบัติหลักสูตรที่เหมาะสมแก่โรงเรียน ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอเสนอให้เน้นอำนาจการตัดสินใจเชิงนโยบายทางการศึกษาจากล่างสู่บน นโยบายเกิดจากการทำงานในเชิงเครือข่ายของคนในพื้นที่ มีสมาชิกการศึกษาระดับจังหวัดที่ทำหน้าที่รวบรวมแนวปฏิบัติเครือข่ายคนทำงานทางด้านการศึกษาในพื้นที่ เพื่อขับเคลื่อนประเด็นทางการศึกษาในพื้นที่ และส่งต่อชุดข้อมูลให้หน่วยงานที่มีอำนาจในการตัดสินใจ ได้แก่ เขตพื้นที่ คณะกรรมการการศึกษาจังหวัด และส่งต่อให้หน่วยงานส่วนกลาง คือ กระทรวงศึกษาธิการ นำข้อมูลไปใช้ในการปรับนโยบายที่มีความยืดหยุ่น และเปิดกว้างเพียงพอที่จะให้ทุกพื้นที่ที่มีอิสระในการหาแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมของตนเองได้ โดยการใช้การบูรณาการระหว่างการใช้นโยบายจากบนลงล่างและล่างสู่บนด้วยสัดส่วน 20:80 สรุปได้ดังแผนภาพที่ 3

แผนภาพที่ 3

บทสรุป 20:80 แนวทางการปฏิรูปการศึกษาจากล่างสู่บน

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

1. การขับเคลื่อนนโยบายของรัฐบาลและกลไกราชการที่เกี่ยวข้องซึ่งจำเป็นต้องประสานงานร่วมมือกันในระยะยาว ประกอบกับการบูรณาการองค์ความรู้ที่ได้จากท้องถิ่นสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนผ่านกระทรวงทบวงกรมที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็น กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงกลาโหม กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น โครงการวิจัยจากท้องถิ่นจำนวนมากเกิดขึ้นจากการคำนึงถึงปัญหาใกล้ตัวที่เกิดขึ้น พร้อมกับการวิจัยท้องถิ่นหลายโครงการสามารถตอบนโยบายระดับประเทศได้¹

2. ทบทวนและปรับเปลี่ยนนโยบายเดิมที่ปฏิบัติส่งต่อนโยบายบนลงล่างของกระทรวงศึกษาธิการ นโยบายหรือการปฏิรูปการศึกษาที่ดีและต่อเนื่องควรมีงานวิจัยมาสนับสนุนและช่วยกำหนดทิศทางที่ถูกต้องได้ รวมถึงการศึกษางานวิจัยท้องถิ่นจากสถาบันต่างๆ ที่ดำเนินการมายาวนาน โดยผลการวิจัยของงานวิจัยท้องถิ่นมีพื้นฐานการตั้งโจทย์จากปัญหาทั้งในระดับท้องถิ่น และมีผลของการวิจัยที่สามารถใช้แก้ปัญหาได้จริงตามบริบทของชุมชน มีบทสรุปที่ชัดเจนจนสามารถ

¹ ตัวอย่างเช่น โครงการวิจัย “ไล่เดือนดิน” กลไกการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้คู่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพื้นที่ตำบลปลงยางคก อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดลพบุรี ปี 2558 ของนายเนตร ใจเที่ยง โครงการวิจัยการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ผ่านกระบวนการผลิตข้าวนาโยนของเกษตรกรในเขตเทศบาลปาดันนาควรี อำเภอแม่ทะ จังหวัดลพบุรี ปี 2559 ของนายชำนาญ จุงตระกูลรัตน์ ทั้งสองโครงการเป็นตัวอย่างการสร้าง smart farmers เศรษฐกิจพอเพียง การแก้ปัญหาดินเสื่อม ลดค่าใช้จ่ายเรื่องปุ๋ยและยาฆ่าแมลงลงได้ แปลงข้าวขนาดเล็กแต่เพิ่มผลผลิตมากขึ้น สุขภาพของเกษตรกรดีขึ้น โครงการในพื้นที่จังหวัดปัตตานีและยะลาที่ประชาชนพยายามรักษาวิถีชีวิตชุมชนมุสลิม ศาสนาที่นับถือ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขด้วยการสอนการอ่านแบบก๊อราตี วิทยาทาน การฝึกอ่านคัมภีร์อัลกุรอาน เพื่อรู้ความหมายและคุณค่าของข้อบัญญัติทางศาสนา ล้วนทำให้ผู้คนมีคุณธรรมจริยธรรมอยู่ร่วมกับผู้นับถือศาสนาพุทธได้อย่างสันติสุข ในจังหวัดยโสธรมีโครงการชวนกันอ่านหนังสือให้เด็กฟัง เกิดระบบการอ่านตั้งแต่ในครรภ์มารดาจนเด็กเติบโตตามวัยอย่างมีคุณภาพด้วยความร่วมมือของกระทรวงสาธารณสุขกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย โครงการนี้สามารถลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมได้เท่าเทียมกัน จนระดับ IQ EQ และ MQ ในภาพรวมทั้งจังหวัดดีขึ้น

นำไปต่อยอดประยุกต์ใช้เชิงนโยบายพัฒนาการศึกษาได้ นโยบายบนลงล่างและนโยบายล่างสู่บนต้องเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ผสมผสานกันและควรเป็นโจทย์ที่ตรงกัน ทั้ง 2 ฝ่ายเพื่อความเข้าใจในแนวปฏิบัติที่ไปด้วยกันได้ ใน 4 ด้านดังนี้

2.1 การกระจายอำนาจทางการศึกษา การมีส่วนร่วม และความรับผิดชอบ

กระทรวงศึกษาธิการควรมีการกระจายอำนาจลงสู่สถานศึกษา โรงเรียน และ ชุมชน ให้มากที่สุด ลดอำนาจและบทบาทส่วนกลาง โดยเน้นในด้านการดูแลเชิงนโยบาย สนับสนุน และกำกับติดตามเป็นส่วนใหญ่ ให้ความสำคัญกับพื้นที่จังหวัดจัดการตนเองในการกำหนดแผนยุทธศาสตร์จังหวัดที่เชื่อมโยงกับโรงเรียน สถานศึกษา ผู้บริหารและครูประจำการ เน้นชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของโรงเรียน ของท้องถิ่นโดยตรง โดยเปิดโอกาสให้คนในชุมชนและผู้ประกอบการได้มีส่วนในการแสดงความต้องการ ความคิดเห็นและช่วยกำหนดแนวทางในการพัฒนานักเรียน ตามความต้องการและความเฉพาะของบริบทชุมชนเพื่อให้เกิดความรู้สึกของการเป็นเจ้าของโรงเรียน และช่วยกันพัฒนาให้นักเรียนมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาชุมชนและใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนได้อย่างมีคุณภาพ

2.2 การนำหลักการแนวคิดของกระบวนการวิจัยท้องถิ่น ที่ค้นพบ

จากการสังเคราะห์มาใช้วางนโยบายงานวิจัยนี้เป็นส่วนสำคัญในการศึกษาในโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน การศึกษาตามอัธยาศัย ครอบคลุมตั้งแต่ระดับปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา อุดมศึกษา การวิจัยท้องถิ่นจะเป็นการเชื่อมโยง บูรณาการกระบวนการเรียนรู้ สร้างสมรรถนะ ค่านิยม และคุณลักษณะสำคัญ ให้กับผู้เรียน ให้สอดคล้องไปกับนโยบาย การให้โอกาสแก่เด็กยากจน ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ Active Learning การสอนแบบโครงงาน หลักสูตรแกนกลาง Professional Learning Community และนโยบายอื่นๆ

2.3 การทบทวนนโยบายยุบควบรวมโรงเรียนขนาดเล็ก

จากผล การสังเคราะห์งานวิจัยนี้ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนขนาดเล็กชี้ให้เห็นว่า โรงเรียนขนาดเล็กสามารถอยู่รอดได้ถ้าสามารถค้นหาอัตลักษณ์ จุดเด่น ต้นทุนเดิมที่มีอยู่

ให้พบและดำเนินการให้เห็นผลงานเชิงคุณภาพของนักเรียน ซึ่งกระบวนการเหล่านี้สามารถดำเนินการผ่านการศึกษาวิจัยในห้องเรียนได้ เมื่อโรงเรียนขนาดเล็กเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงคุณภาพของการผลิตผู้เรียนก็จะได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน จำนวนนักเรียนไม่ลดลงดังเช่น โรงเรียนบ้านกุดเสียว จังหวัดยโสธร โรงเรียนไทรงาม จังหวัดตรัง โรงเรียนคูเมืองและเครือข้าย จังหวัดอุบลราชธานี โรงเรียนดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและประชาชนด้วยแนวคิด “คืนโรงเรียนให้ชุมชน คืนอำนาจให้โรงเรียน คืนครูให้เด็ก”

2.4 การปฏิรูประบบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปรับเปลี่ยนหรือสร้างหลักสูตรใหม่ให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศและชุมชนท้องถิ่น ด้วยสัดส่วน หลักสูตรแกนกลาง : หลักสูตรท้องถิ่น 50 : 50 กำหนดโครงสร้างเนื้อหาให้ลดน้อยลง มุ่งเน้นสมรรถนะ กิจกรรม ลงมือปฏิบัติ ค่านิยม คุณลักษณะที่พึงประสงค์ หลักสูตรแฝงไม่เน้นให้เด็กเรียนเพื่อเอาคะแนนหรือสอบเข้ามหาวิทยาลัย แต่สอดแทรกความรู้และความรักความห่วงใยในท้องถิ่น รู้จักรากเหง้าของตนเอง ประวัติศาสตร์ชุมชน ทูทางสังคมวัฒนธรรม ภูมิปัญญาชาวบ้าน สัมมาอาชีวะ การสืบสานภูมิจากรุ่นสู่รุ่น สังคมและแนวโน้มการศึกษา มีใช้เพื่อผลิตบุคลากรเพื่อป้อนเข้าสู่ตลาดอุตสาหกรรม แต่ปลูกฝังให้เกิดจิตสำนึกรักในท้องถิ่น กลับสู่ท้องถิ่นและพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง ดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย มีงานทำ และสร้างคุณภาพท้องถิ่นให้มั่นคงยั่งยืน เข้มแข็งระยะยาว

3. การสนับสนุนให้ผู้ประสานงานที่เลี้ยง (nodes) กว่า 50 แห่งเข้าเป็นกรรมการปฏิรูปการศึกษาระดับต่างๆ โดยเฉพาะในระดับจังหวัดจัดการตนเอง คณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัด เพื่อเป็นตัวแทนในการนำผลงานวิจัยระดับโรงเรียนท้องถิ่นเข้าสู่แผนการศึกษาของจังหวัด ยุทธศาสตร์การดำเนินงานเพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนปฏิรูปเปลี่ยนแปลงในแต่ละจังหวัด ทำให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาที่ตรงกับบริบทและความจำเป็นของแต่ละชุมชน/จังหวัด

3.1 การสนับสนุนให้ผู้ประสานงาน พี่เลี้ยง พัฒนาตนเอง และพัฒนาต่อยอดโจทย์วิจัยในพื้นที่ของตนเอง โดยโจทย์วิจัยสำคัญ นวัตกรรมการศึกษา ระดับกลางที่ยกระดับเชื่อมโยงกับนโยบายสำคัญของประเทศได้² ข้อค้นพบจากงานวิจัยเหล่านี้สามารถใช้แก้ปัญหา รวมถึงสร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชน และหากได้รับการสนับสนุนพัฒนาโจทย์ให้เข้มข้น ลงรายละเอียดมากขึ้นและได้รับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อต่อยอดจะทำให้เกิดการขยายวงกว้างของการแก้ไขปัญหา จากชุมชนไปสู่ระดับจังหวัดและประเทศได้

3.2 การเตรียมการและการออกแบบ (design) พื้นที่ชุมชนท้องถิ่น อย่างมีเป้าหมายให้เป็นส่วนหนึ่งในยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษา ต้องมองกลุ่มผู้กำหนดนโยบายและตัดสินใจ ผู้นำท้องถิ่น คณะกรรมการการศึกษาระดับจังหวัด สื่อมวลชน เครือข่ายผู้ประสานงานด้วยกัน เพื่อนำไปสู่การเคลื่อนขยายอย่างมีทิศทาง และมีเป้าหมายการเรียนรู้อย่างแท้จริง เปลี่ยนวิธีการคิดมุ่งสู่การพัฒนาตนเอง การกลับไปประยุกต์ให้เหมาะกับงานตนเอง และการตัดสินใจเชิงนโยบายการปฏิรูปการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น

4. โรงเรียน สถานศึกษา ควรเป็นแบบอย่างที่ดีในการรับนโยบายบนลงล่าง ด้วยการรับรู้อย่างเท่าทันปัญหาและจุดอ่อนที่เกิดขึ้น ดังเช่นโรงเรียนหลายแห่งรับนโยบายส่วนกลางเพียง 20% แต่อีก 80% โรงเรียนหาจุดเด่น จุดแข็ง อัตลักษณ์

² ดังเช่น โครงการวิจัยรูปแบบการจัดการศึกษาปฐมวัยแบบทวิภาษาโดยใช้ภาษาเขมรถิ่นและภาษาไทย ร่วมจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านโพธิ์ทอง ตำบลเขือเพลิง อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์ โครงการชวนกันอ่านหนังสือให้เด็กฟัง จังหวัดยโสธร โครงการแนวทางการยกระดับองค์ความรู้การส่งเสริมพัฒนาการและสร้างนิสัยรักการอ่านจากโครงการวิจัยชวนกันอ่านหนังสือให้เด็กฟังสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายแบบมีส่วนร่วม โครงการนวัตกรรมเครือข่ายโรงเรียนเพื่อค้นหาและพัฒนารูปแบบการบูรณาการจัดการเรียนการสอนตามศักยภาพของบุคคล โครงการการจัดการเรียนรู้หลักสูตรมาตรฐานสากลโดยใช้กระบวนการวิจัยของโรงเรียนอนุบาลสตูล อำเภอเมือง จังหวัดสตูล และโครงการการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนโรงเรียนบ้านจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เกิดนวัตกรรมการศึกษาที่เกิดจากการทดลองใช้ไปแล้วปีแล้ว ดังเช่น การผสมผสานระหว่างโครงการกับทวิภาษาท้องถิ่นเป็นคำใหม่ทางวิชาการ คือ “โครงการฐานวิจัย” การสร้างเครือข่ายจับคู่เรียนรู้เป็น “เครือข่าย” ศูนย์การเรียนรู้แม่หม่อม เป็นต้น

ปรัชญาโรงเรียน หลักสูตรท้องถิ่น นำการวิจัยท้องถิ่นควบคู่กับนโยบายส่วนกลาง ที่ไปด้วยกันได้ นอกจากนั้นโรงเรียนต้องมีความพร้อมในการเข้าสู่การเป็นโรงเรียน นิติบุคคลแบบเครือข่ายจากรากฐานวิถีปฏิบัติที่ตนเองมีอยู่ พร้อมกับเพิ่มหน้าที่ สำคัญ 4 ด้านไปด้วยกัน อันได้แก่ งานบริหารบุคคล งานวิชาการหลักสูตรการศึกษา งานด้านงบประมาณ และการบริหารทั่วไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. วิจัยต่อยอดโดยการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน ในแต่ละจังหวัด หรือแต่ละภาคเพื่อให้ได้มาซึ่งรูปแบบที่มีความเฉพาะตัวในแต่ละ บริบทพื้นที่ ซึ่งจะเป็ผลทำให้การใช้วิจัยเป็นฐานส่งผลให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ในแต่ละพื้นที่
2. วัดความสัมพันธ์ระหว่างการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัย เป็นฐานกับทักษะของผู้เรียนในการคิดวิเคราะห์ในรายวิชา หรือในกลุ่มสาระต่าง ๆ
3. วิจัยเกี่ยวกับกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการเรียนการสอน ของบุคลากรในโรงเรียนจากครูเป็นศูนย์กลาง ไปสู่การเป็นผู้สนับสนุนในบริบทของ การจัดการเรียนรู้ชุมชนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน
4. วิจัยต่อยอดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนรูปแบบวิจัยท้องถิ่นโดยใช้ กระบวนการโครงการฐานวิจัยในแต่ละระบบการศึกษาตามรูปแบบที่ค้นพบข้างต้น

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. (2553). **คุณลักษณะ & วิธีวิทยางานวิจัยเพื่อท้องถิ่น**. สำนักงาน กองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.). (พิมพ์ครั้งที่ 2). เชียงใหม่ : วนิตา.
- สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.). (2558). **โครงการบัญชีรายจ่ายด้านการศึกษาระดับชาติ ระยะที่ 3**, กรุงเทพฯ : สสค.

- Bacon, F. (2003). **Origins and Principles of Community Based Research**. In Kerry Strand et al. (eds), *Community Based Research and Higher Education*. San Francisco, CA : Jossey-Bass.
- Sclove, R. E., M. Scammell, and B. Holland. (1998). **Community based research in the United States: An introductory reconnaissance, including twelve organizational case studies and comparisons with the Dutch science shops and the mainstream American research system**. Amherst, Mass.: Loka Institute.
- Stoecker, R. (1999). Are academics irrelevant?: Roles for scholars in participatory research. **American Behavioral Scientist**, 42(5), 840-854.
- Wallerstein, N., Oetzel, J., Duran, B., Tafoya, G., Belone, L., Rae, R. (2008). **What predicts outcomes in CBPR?** : Minkler M, Wallerstein N, editors., *Community Based Participatory Research for Health : Process to Outcomes*. 2nd ed San Francisco, CA: Jossey-Bass; 371-392

Translated Thai References

- Kanjana Kaewteph. (2010). **Components and method of community based research**, The Thailand Research Fund (TRF). (2nd ed). Chiangmai : Wanida Karn Pim. [in Thai]
- Quality Learning Foundation (TLF) (2015) **National Education Accounts of Thailand (Phase 3)**, Bangkok : TLF. [in Thai]